

הלכות שבת סימן שלו

באר הגולה 362

הגה יחור של אילן *שנפסח מערב-שבת מן האילן וכו' פרות, מתר לתלש הפרות ממנו בשבת (רבינו ירוחם נ"ב ח"ב: ט) *צנור המקלע מים מן הגג שעלו בו קשים (מו) ונעשים שסותמים ונעצבים קלוחו, וימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית, (מו) ממעכן ברגליו *בצנעה, דכיון דמתקן עלידי שפרי הוא, שאינו עושה אלא ברגליו, במקום פסיקא לא גזרו רבנן: י' זהרס מחבר (מח) מתר (ט) להרית בו, *אכל אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להרית בו במחבר, שמה (מט) יקץ אותו לאכלו: י"א (ג) יהשורה חטים ושיעורים וכיוצא בהם במים הרי זה (נא) תולדת זורע, ותיב: (י) (נב) ככל-שהוא: הגה והתר (נג) להעמיד ענפי אילנות בטנים בשבת וכלכד שלא יהיו בהם פרחים

באר היטב

(ט) להרית. וכתב הש"ס: ולפי מה שכתבתי לעיל בס"א דאין משתמשין אפילו בקר ציל דבאן אינו נוטלו ביד, דאלו נוטלו להרס בידו אסור, ועס"ק א': (י) ככל-שהוא. עמ"א מה שהקשה משי"ס דנכחים דף צד והעלה דאין חיב אלא בשורה זמן ארץ כמו חצי יום, ולהכי נקט השו"ע, וכן מששים בקל יום שנותנים חטים למים ומאכילין לבהמות, ומי"מ צ"ע, עכ"ל, ע"ש, ועין מ"ש הנדפס: (י"א) ענפי. שהקטנו מאתמול למשמים, ועי' סימן שח סעיף כג,

שנח כשי"ז ס"ק ה שכתב: מה"ט ראוי שלא לאכל בגנה בשבת כו', ותבאו דה"ט שם, גם כן, ועין בשו"ת נר"ב מ"ח סימן לא בבאר דבר הרבנים במשנה מ"ס לורעם, ע"ש:

משנה ברורה

(לג) (זורע: ט) (מו) ועשבים. תלוישין⁽³⁸⁾ [פמ"ג: (מו) ממעכן. פרוש, (מ) דורסן ומשפילן ברגליו⁽³⁹⁾]. וכתב המאירי פרק חבית, דלהסירם הנה ונהא אסור אפילו ברגליו⁽⁴⁰⁾: י' (מח) מתר להרית בו, דלא שרף למגור שמה יקץ פינן שאינו רוצה דק להרית, ונה יכול היא לעשות אף במחבר. (מח) ויש מחמירין בזה, וכתב באר"ה רבה דהעקר בפסק השולחן ערוך. (מג) ולענן לטלטלו בידו, דינו כמו לעיל לענן קנים הרפים בסעיף א': (מט) יקץ אותו לאכלו. וכי חימא ה' נמי יכול לנשכו בפיו מן המחבר, (מג) אין לך תלישה גדולה מה. (מח) ולכן יש למחות ביד השו"עם והולכים לגנות בשבת יום-טוב וקוטפים פרות מן המחבר ואוכלים, ומלבד אסור תלישה אסורים גם-כן אחר-כך באכילה לכל בשבת, וכלליל בסיומן שכב סעיף ג, וראוי למנוח אנשים להשיג על זה עד שישתקע הדיבר: י"א (ג) השורה. כדי (מה) שיתרככו ויצמיחו, כדרך ששורין אינה תבואות קדם הורעה: (נא) תולדת זורע. דמה זורע מבין לאצמוחי פירי, אף זה כנ"ל⁽⁴¹⁾ [מ"ק ב']. וכתב בחי"אדס, דהוא הדין השורה הבוהא לעשות מהן (מאלצ"י) לשכר חיב, דהרע דכונתו להעמיט. וכתב עוד, דחקף (מו) משנתן למים חיב אף-על-גב דלא יצמיחו אלא לאחר פמה זמים, ומסים דאף-על-פירבן מתר לשרות תבואה לבהמות, דאין בנותו להעמיט אלא לרפך הנרעונים, וגם לא יבוא לידי צמיתה, דקדם שיצמיחו יאכלים בהמות. ודע, דכל זה בורעונים שאין נכללים במים, אבל בורעונים שמתערבים ונתלים זה בזה במים, כמו פרשינין וכיוצא בהן שמתרסקין ונמוחים שם והמים מתערבים בספתם ונעשים במים שעפה או קמח בלולים בחוכה, אסור לשרותן לבהמות משום לש [בדלקמן ש"מ סעיף יב וקמתניתין דשבת י"ז, ועין שם בפרוש המשנה להרמב"ם ובמאירי]. צמורין ושאר פרות יגשים מתר לשרות בשבת⁽⁴²⁾, ומכל מקום בכובש בקשים אסור [פמ"ג: (נב) ככל-שהוא. רוצה לומר, אפילו כגיר אחר: (ג) להעמיד ענפי אילנות. שקוצצין בימות החמה

שער הציור

(לט) לעניית דמיה יש מה ראה לשיטת הסוברים דפסיק גישה אסור אף במלתא דרבנן, עין שו"ת במגדאברתם: (מ) תוספתא שלמי ערוכין ומאירי פרק חבית: (מח) ים של שלמה, ודוקא במגדאברתם: (מג) אלהי רבה ותוספתא שבת, דלא כש"ז, ואף דתמנן אכנהם בסיון שיה סעיף קטן ו דצחו דבעשבים נמי יש בו משום מקצה אפילו בסוברים, כבר הקשה עליו הרבה אחרונים שם: (מח) רש"י. ומכל מקום לענן חיובת מסקי פמה אחרונים דלית בהו, בין אם תולש ברגלו או בפיו, והוא מתוסקא פרק י' דשבת [עין במ"א, וכן מסקי בנשכחאדם ובתפארת ישראל], אף בתוספתא שם יש פלא קצת, ולמה לשיעור דבניצוצות הנתון מרגליו שהם כחו לבר פטור אם תלש עלי-ידיה הפרות, ורוצה לומר אף-על-גב שהתבונן לזה, תפיק לה דאפילו ברגליו משש פטור? ואולי דמשמע דאפילו בזה רק פטור הוא אכל אסור: (מו) שער-השוכה בשם בדר-שור: (מה) חיי-אדם: (מ) ולי גראה דאף הסגדאברתם מודה בזה⁽⁴⁴⁾, ומשעט רק אם נתן לבהמה על זמן כובש דלא אפשר העמיט בזה הזמן, אבל אם נתן על זמן

תרגום: 1 לתת.

צ סבחה כ' דקטא, וכתבתי דה"ר ר'א"ש קצק כב דשבת ק סה ל"ז פגרת דה"ר ר'א"ש וכו' כתב דוקט"ב שם דקצק כ"א ר'רמב"ם דקצק ח. וכתב הרב הסגיד שהוא מוסגא דוקט"ב פ' דם חטאת

[*] אכל אתרוג כו'. עין מ"ש א"ח בברור-שור בשבת דף עג שרשיי דקסא דף לו קבב דהאכלו במחבר אין לך תולש גדול מה, ולכן יש למחות ביד השו"עם והולכים לגנות בשבת יום-טוב וקוטפים פרות מן המחבר ואוכלים, וראוי למנוח אנשים ע"ז עד שישתקע הדיבר כו'. וע"ש דמנוי שו"ע דף ק דתלישה ברגל ה' תלישה, ועין בדר הפקל סימן כג, ועין בספר משנה-הורה הכ"א במח"ב: דברים הערוך לזה הדיברים בגנים בשבת, שלא ישלו יריהם בשבת אפילו בפרדס תבוא, גם לא ישליו זרעים במקום ירידת נשמים שסופם להעמיט. גם לענן טלטול בכל הגן ולהוציא מן הביתם לנו צריך לזהר שיש כמה מציאות לאסור וצריך לשאל פי חכם באינה מציאות מתר (ועין קמ"ו סימן דקוטשים חלבים באילן וכושבים קטנים בחולבה ודבאר ע"שם כמה אסורים וצריך למחות בידם, ע"ש, ועין בשו"ת נר"ב מ"ח סימן לא בבאר דבר הרבנים במשנה מ"ס לורעם, ע"ש:

באר הגולה

אפילו אם הוא נקוב מתר להגביו והלמיחו עלי-ידי השלחן, ודמה מה דאימא פוקמא מ"ה והוא בסיון שי, דחשין שערין פוקמא וצדק לא השרישו דמתר ללקטן ולאכלן ואין בהם משום מקצה, ותפוק לה דמקסיק בזה לחיטתה, אלא ודאי כיון שלא השרישו צדן אין להם שום חיות מן המקצה וכמנח על השלחן דמא. ואפילו לפי מה שכתבנו לעיל בסיומן שי בשם המאירי, דדוקא כשהם נכחים בגולה מלמעלה אבל אם תחובין בעצב אסור על-פ"י פנים מרבנן, והכי נמי אפשר לומר דמה שהוא מנח בתוך הכד הנקוב הרי הוא בטמון פוקמא, מפל מקום כיון שצדן לא התחילו כלל לצמח לא צריכי מעשבים שמתחובין בעצב משש שלא השרישו, שמתבאר לעיל בסעיף ו דמתר להוציאן בשבת כיון שלא השרישו ואינו רוצה בהשרשתן, והכי נמי דכותה, הרי לא נחפון בהעמדתו שם לשם נריצה וגם לא התחילו כלל לצמח ונהיה דצצין על-פ"י סגרי שהנרעים שמתחבים שם נשתרשו בהעצב שבעצין, ואי נמי, אפילו אין שם עפר בעצין ולא התחילו הנרעים צדן לצמח כלל, הלא מסמא נחפון כמה שהנחים שם בעצין לשם זריצה, דאז נקוב בודאי אסור לסלקם מן הארץ כיון שפחפון לוריצה, דהני כמי שזורעם הארץ כיון דנקוב הוא, וכדאימא בסעיף ו דאם נחפון לוריצה אסור. והא דמחמיר המסבר אף באינו נקוב, משום דאחד מן הכלים, עין או הרס, אינו נקוב בנקוב דמא, ומחמיר בשבתין משום ספקא, וכמו שכתבתי לעיל, אף כל זה אם מנחים שם רק זה יום או יומים ודאי לא התחילו הנרעים לצמח, אבל אם מנחים שם כמה זמים, דקרוכ לומר שיש בשולי הכד איתה גרענים שהתחילו לצמח עלי-ידי הנקב שבד שרית מן המקצה ויש להם זיקה מן המקצה, ולשכתבים הכד מן הארץ מססיק לחיטתה, ואף-על-גב דאין מבין לזה פסיק גישה הוא, וכן לענן להגביה הכד מן השלחן ולהעמידו על גבי קרקע, אין בכך רק אם דעתו שיעמד שם יום או יומים, אבל אם יעמד שם כמה זמים ונתמקום ההוא הוא מקום לזה, וכדמכתב לעיל בסעיף ד, דאי לא הכי אין חוששין שיצמח לבסוף נראה דאסור, דלבסוף בודאי יצמיחו הנרענים ומשכי חייסיהו מן המקצה ונהיב בעמיתו קדורע: * שנפסח מערב-שבת. הנינו שאינו יכול לחיות עוד הענף⁽⁴⁵⁾ אף-על-גב שצדן מחבר הוא בקלפתו, ומכל מקום יש לזהר בזה, דאין העולם בקיאיין בכוף, ואין להחיר כי אם כשנפטר לגמרי מהאילן [פמ"ג: * בצנעה. עין בבית-יוסף שהביא בשם הר"ן שכתב דאפשר דאפילו בפרהסיא שרי, אלא דלכתחלה

הלבות שבת סימן שלו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נא]

תְּלִלָתָהּ (דָּרַעַה) וכו', אֵף נָה (בְּנִי) וכו', מִתָּר לִשְׁרֹת בְּשִׁבְתָּהּ.⁴³
(41) וְאֵף שֶׁאֵין הֵן יִנְקוֹת מִקְרַע עוֹלָם, כֵּתב בְּשׁוֹרֵת שֶׁבֶט הַלֵּל (ח"ו ס"ו)
צִד אֹת א שֶׁזֶקֶק בּוֹרִיעָה מִקְרַע אִמְרו שֶׁאֵין הַדָּרַע חַיִּיב אֶלָּא אִם כֵּן
זֶרַע מִקְרַע עוֹלָם, או שֶׁזֶרַע בְּעֶצֶם נִקְוֶה וְהַיִּנְקָה בָּהּ מִקְרַע עוֹלָם,
אֲבָל הַזֶּרַע כִּמִּים חַיִּיב אֵעִיף שֶׁאֵין בָּהּ יִנְקָה מִקְרַע עוֹלָם.

ולתקנות את התלוש, כתב השריע לעיל (סי' שבא סי'א) שמותר, וביאר הגר"י קרליץ (חוט שני ח"א פ"י שע"ה"צ סי' כה) שאע"פ שהגדולים משתבחים ע"י כך, מ"מ אין דבר זה מצמיח אותם. והוסף, שלכן מותר בשבת להניח במקום החמה עגבניה או אבוקדו שלא הכשילו לגמרי [אך ראויים לאכילה על ידי הרחק] על מנת שיביטילו ויהיו ראויים לאכילה בשבת (כשאין בדבר משום הכנה משבת לחול). (42) ולענין כיסוי צמחי משתלה בשקים או בחלונות באופן שמועיל לגדילתם, דעת החו"א (ספר מנוחה נכונה עמ' לז) שאסור לעשות כן בשבת, אלא אם כן ישאיר פתח צר לכניסת האויר, וכן אסור להסיר את הכיסוי מהמשתלה, משום שמועיל הדבר לגידול הצמחים. והוסיף הגר"י קרליץ (חוט שני ח"א פ"י סי' ב), שאף לסגור חלון או תריס שכנגד עציץ [וכן לפותחם], אסור על כל פנים מדרבנן, אם כוונתו להפעיל בכך לצמיחה, אך אם אינו מתכוין לכך, אין איסור בדבר.

אכן פתיחת חלונות המשתלה כד שלא יתקלקלו הצמחים מהחום, ידעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ז ע"ל) שמותרת גם בשעה שחחום כבר מורגש, שאין זו דרך מלאכה. אבל אם הדרך לעשות כן תמיד, אסור לפותחם, שבאופן זה פתיחת החלון נחשבת כמלאכה, ואף אם עשה כן כדי למנוע את הקלקול לפני בואו.

ולענין כיסוי צמחים הגדלים בקרקע כדי שלא יזקוק מחמת השלל וכדו', כתב בשו"ת שטת הלוי (חיד סי' לח) שאין לעשות כן אפילו במקום הפסד גדול, וכשם שמבואר בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) שאסור לעשות בתים לאילנות כדי להגן עליהם מחממה או מורחות וכדו', ויש בזה משום מלאכת זורע משום שגורם בכך שיצמחו טוב יותר, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' כז).

וינה שמקורה בגג של זכוכית, כתב בשו"ת מחזה אברהם (ח"א סי' נב) שפתחת הגג בשבת כדי שייכנסו קרני השמש המועילות לגידול הורעיס, אינה בכלל זורע, כיון שאינו עושה בידים שום פעולה בורעיס, ואינו אלא גרמא שמוסיר את הגג החוצץ בין השמש לכינים [ולכן מותר לעשות כן על ידי גבר]. מאידך, הגרש"ז אייערעך (שו"ת מנחת ח"א סי' י ס"ח ח"ב סי' כו ס"ק א) צידד שאסור לעשות כן מדרארייתא, משום שהסרת המונע אינה נחשבת כגרמא אלא כמעשה בידים, וכן כתב החו"א (שביעית סי' כב סוף ס"ק א) לענין שביעית, שאסור להסיר בשביעית את התקרה המונחת על גבי הורעיס, אף שנותרו לפני השביעית. והוסיף שם, שגם למי שמוקל לזרע בשביעית בחור בית, מ"מ יהא אסור להסיר את התקרה אף בשמינית, שעל ידי כך נחשב למפרע כזורע על מנת להסיר את התקרה, והיא זריעה גמורה.

43) ואף אם בשרייכם ייעשה מהם משקה, כגון שנותן ענבים בתוך יין כדי שיתבקעו ויציאו ינם, כתב לעיל (סי' שב ס"ק יד) שמותר לשרותם.

[שעה"צ ס"ק מו]

וְלִי נִרְאָה דָּאָף הַמִּגְזֵי־אֲבֵרָהֶם מוֹדָה בַּזֶּה (44).

כן שורה אותם זמן ארוך כמו חצי יום, מ"מ מודה שהשורה תבואה כדי להצמיח, חייב מיה.

[ביה"ל ד"ה שנפשו]

הינה שאינו יכול לחיות עוד הענף⁴⁵.

45) ובטעם הדיבר שאין בכך משום מלאכת מפרק, כתב הפמ"ג (א"א פתיחה לס' שם) שמפרק אינו נדחג אלא בפירוק של אוכל מפסולת הדמסתירה המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק מה]

מִשֹּׁמֵם וְיָרֵעַ (37).

37) ובגדר החיוב בהורדת עציץ נקוב מיתדות אל הקרקע, כתב הגר"ש זצ"ל (ש"ת מנחת שלמה ח"א סי' סט אות ג) שבכך הוא מבטל את ינקת חרעים מהקרקע, ועל ידי כך הם משביחים, וביזה מסתבר שהחיוב הוא רק אם מתחילים לינק באותה שבת, ואינו דומה לזורע בקרקע, שכתב המנחת חינוך (מוסק השבת זריעה א"א) שחייב אף אם הוציא את הזרעים לפני שהשורשים, שהיו איו כאן מעשה זריעה ממש.

[משנ"ב ס"ק מו]

תלושי (38).

38) ואף שמלשון השו"ע 'צינור שעליו' משמע שהעשבים מחוברים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' כט) שבכלל לשון זה גם עשבים שהתאספו בצינור על ידי הצמחים והרוח.

[משנ"ב ס"ק מז]

ה'ורטן ומשפילן ברגלין (39) וכו', אסוד אפלו ברגלין (40).

(39) ובטעם הדבר כתב בשו"ת מנחת יצחק (חיו"ס) כט) בשם הפני יהושע, שפתיחת הצינור כדרכו לא נאסרה מראורייתא משום בבין, שהרי אינו עושה מעשה בגוף הצינור, אלא רק מסיר ממנו את הכתימה, וכשעושה כן כרגלו שהוא שלא כדרכו, אינו אלא שבות דשבות, ולכן מותר לעשות כן ביצינעא במקום הפסד. נאמנם בשו"ת מנחת יצחק (שם) הוכיח שדעת כמה פוסקים שפתיחת צינור כדרכו אסורה מהתירה, ולדעתם הותר כאן לפותחו משום שלא נסתם בחזקה, ולכן עדיין לא נתבטל מתורת כליו.

40) וכיור שנשחם, דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"ח סלי"א) שדינו כצינור שעליו עשבים שאסור לפתחו כדרכו, ולכן אין לפתוח סתימתו בכלי המיוחד לכך [פמפפה], אלא רק בשינוי ובמקום הפסד בלבד. וכן דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ו ס"ק א) שאסור לפתוח סתימה בכיור, וכדאי שלא על ידי כלי המיוחד לכך.

מאידך, בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' מ א"ת ט) כתב שאם דבר מצוי הוא בכיור זה שיטתם, אין הסתימה נחשבת קלקול, ואין פתיחתה נחשבת אלא כהזחה כלים לצורך השבת, ולכן מותר לפותחה ב'פומפה'. ואילו כיור שאינו מצוי שיטתם, אם עדיין יוצאים המים מעט מעט, נחשבת פתיחתו כחיקוק מועט אף אם אין צורך באומן לשם כך, ואין לתקנו אלא בשינוי, אבל אם נסתם לגמרי, הרי הוא חיקוק גמור כעשית פתח, ואסור בכל אופן [נ"מ] אם יש צורך גדול בדבר, יש להתיר לעשות כן על ידי נכר].

הוגרשׁוּ אויערבער (שׁוׁרׁת מנחת שלמה ח״ב סי׳ יט סק׳ ד, שׁשי״ב פ״ב הע׳ ג)
צידד שמוׁתר לפתוח סתימת כׁיור ב״פומפּה, שׁדומה לדבר לבקבוק שנסתם
צׁואור, שמוׁתר לללֵק אׁת הסתימה גַם אׁם הבקבוק מחובר לקרקע.

וכן צינור היזר מדהג למטה, צידד הגרשז אויערעך (ששייב שם) שדינו ככיוור, ומותר לפתוח את הסחימה שנצרה בו, שלא אסר השו"ע אלא לפתוח סתימה בצינור החזק בקרקע הגג, או בצינור שנעשה שווה לקרקע הגג ע"י העשבים והקשים, שבאופנים אלו אין הצינור נראה כדבר נפרד מהקרקע.

אך למעשה, כתב הגרשיו אויערבך (שם) שנים שאין חילוקים אלו בודרים. ועוד שיתכן שיש בפתיחת סתימה משום 'עבדין דחול', ולכן אין לפתוח סתימה של כיור או של צינור דיורד מהגג, אלא בשעת הדחק ובמקום צורך גדול.

ואסלה של בית הכסא שנסתמה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' עה וח"ו סי' יט) שבמקום צורך גדול מותר להשתמש ביפרמפה כדי לפתוח את הסתימה, שמאחר שאפשר לפותחה על ידי הכלי הנ"ל שאינו מעשה אומן, בודאי שאינה סתימה גמורה. והוסיף, שמ"מ ראוי לפותחה על ידי נכרי, ואם אי אפשר לעשות כן על ידי נכרי, ישתמש בידו השמאלית או על כל פנים ביד אחת, ולא בשתי ידים כדרכו.

הלכות שבת סימן שלו

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה מצנעא]

כל מקום שאסרו מצי מציאות צ"ל אפילו בחדי פתחים אסור⁽⁴⁶⁾.

הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ו הע' ט) שאסור להוציא מהמים
[אף כשאין הדבר אסור משום מוקצה, כגון שעושה כן כלאחר
יד]. וכמו כן, אסור להניח גרעין של אבוקדו בשבת במים על מנת
שיצמיח שורשים.

[משנ"ב ס"ק ט]

אפילו דכ"י חשיב כמקבץ⁽⁴⁹⁾.

(49) ואם גם שורשיו יבשו, כתב האגלי טל (קוצר סי' שאף אם
הפירות עדיין לחים, התולש ממנו בשבת פטור, אמנם בשו"ת
שבת הלוי (ח"ו סי' צו אות ו) נשאר בצ"ע בזה.

[משנ"ב ס"ק טז]

דבר הפתוח או קשור באילן מקרי צדדי האילן⁽⁵⁰⁾.

(50) חבל כביסה הקשור באילן, דעת הגרש"ז אויערבך (מאור
השבת ח"ב מכתב כח אות א) שנחשב כצידי האילן ואסור
להשתמש בו, אבל אם החבל מחובר לגלגל, והגלגל מחובר
לאילן על ידי מסמר וכדו', מותר לתלות בגדים על החבל [באופן
שאין אסור שתיחת בגדים ליבש כמבואר לעיל סי' שא סעיפים
מה ומז]. שהחבל אינו נחשב אלא צידי צדדין של האילן, ומ"מ
אסור למשוך את החבל ולגלגלו, כיון שמוזז את הגלגל שנחשב
כצידי האילן.

ואם אין הגלגל מחובר לאילן באופן ישיר [כגון שהוא קשור
לאילן על ידי חבל או חוט ברזל], כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב
פל"ח תשובה א) שמותר אף לגלגל את החבל, כיון שהגלגל
נחשב כצידי צדדין של האילן, ומ"מ יש להזהר שלא לנענע את
האילן עצמו.

[משנ"ב ס"ק טז]

דכ"י סליק בה נכח⁽⁵¹⁾.

(51) ואף שהשליבות בהן הוא עולה אינן נשענות על העץ, כתב
בשעה"צ לעיל (סי' שה ס"ק ט) שהסולם כולו נחשב ככלי אחד
הנשען על העץ.

[ביה"ל ד"ה חייב]

נדעת אליה רבה ותיקפת שבת שנים הרמב"ם סוכר כן⁽⁵²⁾.

(52) ודעת החזו"א (עוקצין סי' ג ס"ק ג) כדעת הסוברים בדעת
הרמב"ם שאף אם יבשו הפירות ועוקציהם הרי הוא חייב
מהתורה.

[משנ"ב ס"ק נג]

ורוצה לומר שהוכנו מאתמול⁽⁴⁷⁾.

(47) ולענין עצי בשמים המיוחדים להריח בהם, שכתב השו"ע
לעיל (סי' שכב ס"ה) שמותר לטלטלם כדי להריח בהם או להניף
בהם לחילה, ביאר המשנ"ב שם (ס"ק טו) שהדבר מותר משום
שאין אדם מקצה דעתו מעצים אלו מעיקרא.

[משנ"ב ס"ק נד]

אסור לקלי צלמא אף להחזיר במים שצמחו בהם מכבד⁽⁴⁸⁾.

(48) וכן הדסים וערבות, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"י ס"ק
ג) שאסור להחזירם למים אלא אם כן אינם טריים, ולא יוסיפו
לצמוח על ידי המים, שבאופן זה התיר השו"ע לקמן (סי' תרנ"ד
סי'א) להחזירם בידט למים. אבל אם הם טריים ויוסיפו לצמוח
על ידי זה [כמו שמצוי בהדסים שמוסיפים לצמוח ולהתארך
בראשם, או בערבות המוציאות שרשים במים], אסור להניחם
במים, ודינם כפרחים הנפתחים במים.

ופרחים שכבר נפתחו, ונתינתם במים אינה גורמת אלא שיפתחו
מעט יותר, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שמותר ליתנם במים,
שנתינתם במים נאסרה רק אם היו סגורים עד כה וכעת הם
נפתחים לראשונה, וכן הדס שעליו נפתחים מעט כשהם במים,
אך אין צומחים בו עלים חדשים, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שמותר
להניחו במים, משום שפתיחת העלים אינה נחשבת כגדילת
ההדס.

ופרחי נוי הנפתחים על ידי הכנסתם למים, ומונחים באגרטל עם
מים, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ג ס"ק טז) שכשהם
בתהליך פתיחתם אין לטלטל את האגרטל אלא בנחת, משום
שנדנד המים עלול לזרז את פתיחת הפרחים וגידולם.

ולהוציא מהמים פרחים וענפי אילנות, דעת הגרש"ז אויערבך
(שש"כ פכ"ו הע' פנ"י) שמותר, שכיון שלא היכו שורשים בתוך
המים, אין זה נחשב כתולש.

וגרעין אבוקדו שהניחודו בצלוחית מים והצמיח שורשים, דעת

המשך מעמוד קודם

ואח"כ את הפירות, אלא לתלוש את הפירות ישר מהעץ,
ההפרדה בין הפירות ליחור אינה בכלל מפרק, וכן כתב השביתת
השבת (פתיחה למלאכת דש אות ה).

אותו, כפירוק של חיטה מהעץ שלה, והאגלי טל (דש ס"ק ב אות
ד-ה) כתב טעם אחר, שענינה של מלאכת מפרק הוא פירוק אוכל
מפסולת לאחר תלישתם, ולפי שאין דרך לתלוש את היחור

הלכות שבת סימן שלו

באר הגולה קפב

ש שם סקא חתולין
קכיו ת שבת קכיו
א כרין

ושושנים, שהם נפתחים מלחלוחית המים (מהרי"ל) (נד) (וצ"ל לקמן סימן תרנ"ד): **יב** "תאנים שניכשו (נה) באביהן (נו) וכן אילן שניכשו פרוטיו בו, (יב) התולש מהם בשבת (נו) *חייב, אף-על-פי שהם בעקורים (נח) לענין טמאה: **יג** "אסור להשתמש (נט) בצדדי האילן, אבל בצדי צדדיו מותר. *לפיכך (ס) אסור לסמך הסלם (סא) לצדי האילן, דכי סליק בה משתמש בצדדיו, אבל אם יש יתד תקועה בצדי האילן (סב) מותר לסמך סלם עליו, דהנה לה יתד צדדיו וסלם צדי צדדיו. ואם נעץ בו יתד ותולה בו כלכלה, היתר נקרא צדדיו (יא) (סג) והכלכלה בצדי צדדיו: הנה *ומותר לגע באילן,

באר היטב

אלה רבה כמה על מ"א דמחלל בין חין אילן לעשבים, אלא שני"ל דמקשה לא ק"מ, ונראה לי שגם שארי הראשונים לא סבירא להו כן. מדהקשו פלם מהא דאמר רב: כל מקום שאסור מפני מראית-עין אפילו בחורי חדרים אסורין⁴⁶⁶, ואי דבזה מותר מדינא אפילו בפרהסיא, אין ענין לקשיתם: * **חייב**, דע, דיש פלגא בין הפוסקים: יש אומרים דאפילו נכשו הפרות הן וצ"ל צדדיו וכן הוא הדין בשבט האילן אפילו לגמרי דהנין שאין נוצו מחליף ונכמבאר בספר בתרא דערוכין אפילו הכי חייב, בין דעל-פל-פנים האילן מחבר, וכן הוא הדין הפרות נמי בחבורין באילן [נמכ"ס, ובפי מה שפורש אותו המגן-אברהם וכן בגמט'אדם, עין שם באריכות], ומהר"ם פוסקים [רש"י והוספות שבת ק"ג ע"ב ד"ה 'במחבר' והרשב"א בחדושי, ודעת אליה רבה ונתוספת שבת שגם הרמב"ם סובר כן]⁴⁶⁷ סבירא להו דלא מחייב רק ביבוש הפרות וצ"ל צדדיו צדן לח [ויכוח אפ"ר דחייב אפילו יתלש מעט מן גוף הפרי הנכשן או יכש האילן וצדדיו גזעו מחליף, אבל אם נכשו לגמרי פטור על הפרות על האילן, דכחלשין דמכא, וצ"ל במשנה ברוח טה שכתבתי בשם המגן-אברהם לענין עשבים ובשנים, הלכתי עלקא, הנה אף לדעת הרמב"ם, פטור, וכל מקום פשוט דאם הוא ארעא דידה ודא שדה דלאו אגס, שמתחלה הקרקע על-ידי זה, חייב כשחם חורש אפילו על תלישת עשבים כל-שהוא, ואף-על-פי דלא מיכחז לכפות פסוק רישא הוא, וכדאיתא בהדיא בשבת ק"ג, ודבר זה העתיקו גמ"סן התוספות בשבת ק"ג עמוד ב לענין הלית קש, עין שם, וכן הרשב"א שם בחדושי, ומה שפסקם הרב מגן-אברהם בענין זה, משום דהוא ארץ רק לענין צדדיו, ונפקא מנה בארעא דלאו דידה או באגס שאינו צריך ליפירה, ומה שכתבתי דאסור דרובן יש בנזאי, הוא משה שכתב הרשב"א שם בחדושי, דהא מוזי העפר, ואין להקשות, הרי גם בטומן לפת וצנן חמת הקרקע, והובא בסימן שיא) סעיף ח שם אף-על-פי שמוזי העפר משהו דהני טלטול מותר, וכדאיתא בפרק ג עמוד ב, עין שם; דנה אינו, דהלא שם כתבי הפוסקים דבענין דוקא הטומן כשחם שלא נכבד לזריעה, אבל כשנכבד לזריעה אף-על-פי שלא הורישו אסור על-פל-פנים מדרבנן להוציאן משהו דמחזי כחולש, והכי נמי לא עדיפא מהתם, ולשנא דרשב"א דכתב השעם משום דמוזי העפר, דחוק קצת לפי זה, דלפי דברינו יש על זה עצם האסור: * **ומותר לגע באילן**, כבר בארתי לעיל בסעיף א במשנה ברוח דבטו דאין עולין באילן הוא הדין דאין נשענין ונמכין באילן, ונכמבאר בהדיא בש"ס ופוסקים, ודע, כי בפרק ב דתמניא דף טו מבאר דאין אסור אלא כשנשען בכל כחו, עין שם היטב ונאף כי שם לענין בהטה מתנא, הוא הדין גבי אילן, דכלהו חד סעקא ניהו, וכן משמע שם ברש"י, ע"ש, וכן כתב בהדיא במאירי בשבת קכ"ד, וכן הוא שם בירושלמי, ומסיים שם, דאם לא יכין וכי אסור לגע בבהמה, עין שם, וכי האי אגס אקמר בירושלמי פרק ה דיוסי-טוב ונה לשנוי: אית פני נשענין בבהמה ואית פני אין נשענין, מאן דאמר נשענין בבריאה, ומאן דאמר אין נשענין במש, והואר נדע הכי

וע"י תרנ"ד דאסור להוסיף מים בשבת, מה שצ"ל הנין המון העם לתן בחור פלגים ונדים וכיוצא בהם הוא אסור גמור, שאין ורדים נפתחים מלחלוחית המים, וכבר כתב הר"ם בשם מהרי"ל שאין לתן במים ענפי אילנות שיש בהם פרחים ושושנים, שהם נפתחים מלחלוחית המים, כנח"י, ועין יד-אהרן: (יב) החולש, ונראה לי דבששבים ובשנים כ"ע מורה דכחלשין פסי, מ"א, דלא קע"ש, ע"ש. ונבסר

משנה בריה

לשמן ביהן בפית [מהרי"ל], ורוצה לומר שהיכנו (מ) מאתמול⁴⁶⁸ לכן, אבל סתם ענפי אילן הוי כקצה: (נד) וצ"ל לקמן סימן תרנ"ד. ורוצה לומר, דשם מבאר דאינו מותר בשבת כי אם להחזיר במים שעמדו בו מכבד בערב-שבת ולא להוסיף עוד מים צוננים, וכל-שכן שלא להחליף המים לגמרי, ולפי זה הא דכתב מנחם דמותר להעמידן, הנין להחזירן בשבת לחזק אפילו אם כבר נטלו מהן, אבל לא להעמידן לבתחלה [תר"ש וח"א]. (מה) ויש אחרונים שסוברים, דמקדחתם המקור משמע דאפילו לבתחלה מותר להעמידם בכדי שיש בו מים קוננים מערב-שבת, ולא אסור אלא להוסיף עמה מים משום טרחה ותר. ודע, דכיש בהן פרחים שנפתחים מתחת המים, אסור לכלי עלמא אף להחזיר במים שעמדו בהם מקדחת המים, **יב** (נה) באביהן, פרוש, בחבורן בענף: (נו) וכן אילן, שעור הלשון פן הוא: וכן הוא הדין כל אילן שניכשו וכו', ולא דוקא תאנה, ובגמט'אדם כתב ששעור-סופר הוא וצ"ל לומר: 'וכן אילן שניכשו וכו' פרות, ולפי זה מעקרא אשמעינן דהאילן לח ורק הפרות ננכשו, ואסור-כן אשמעינן דאפילו האילן עצמו נכש, אפילו הכי חייב במחבר⁴⁶⁹: (נז) חייב, כתב המגן-אברהם, דבששבים ובשנים מורה דכחלשין דמי והתולש מהם פטור, אבל אסור דרובן יש אפילו בששבים, ולפעמים יש גם-כן חייב חטאת בזה, כמו שפירשתי בביאר הלכה, בצלים שדרבן להשקש בפצליה שיש בו עפר, ונשתרשו שם, וגם רוצה בהשדשתן, התולש חייב, אף-על-פי שכל הפצל מגלה ואין דרך גדיול דכה: אבל אם נפלה צליה מפתל ונתפסו האמהות של הפצלים והעלין מגליו דדרך גדיול ונשתרשו שם, אפילו אינו רוצה בהשדשתן חייב כמו שאם היו נטועין בשדה [מ"א סק"ג בשם תשובת הרא"ש ממשה ב פ"ה דמעשרות, ע"ש במשנה, ועיין בשנות-אליהו שם, רצ"ע]: (נח) לענין טמאה, פרוש, טמאת אכלין, דלא מקבלי טמאה במחבר, וזה חשוב כחולש: **יג** (נט) בצדדי האילן, פרוש, דבר המחוב או קשור באילן מקרי צדדי האילן⁴⁷⁰, אבל דפני האילן עצמו לא מקרי צדדיו אלא גוף האילן הוא, וצדי-צדדיו הוא דבר הנשען בדבר המחוב באילן, וכן מתבאר בדברי המחבר לקמיה: (ס) אסור לסמך הסלם, (מט) אין הלשון מדקדק, ונשען הדברים, דאין לסמך סלם לאילן מערב-שבת לעלות עליו בשבת, דכי סליק בה וכו'⁴⁷¹, ולסמך הסלם בשבת בנזאי אסור, אפילו אינו סומכו באילן ופוק רק על הסדר הסקוע בו, דהנה נקרא משתמש לסמך. הנה (י) דמותר לסמך סלם מערב-שבת לצלות עליו בשבת משום דהני לה יתד וכו', ונראה שלא צ"ח על היתר אלא על שלפי הסלם, כדי שלא יהא משתמש בצדדיו [ש"ס]: (סג) והכלכלה בצדי צדדיו, לפיכך מותר להניח בה פרות ולטול

שער הציון

חצי יום [לדירה דסובר דבנה חזקן ויכל להצמיח], אפילו אם נמן ביום השבת סמוך להשבה חייב, והניא דיוצא בזה חזקן: (מז) נכבד אברהם: (מח) פריקונים ושלסך צורה הגר"י, ואפשר דיש לסמך על זה אם שבת להעמידן מבעוד יום, בין שאין בהן פרחים וליה בנה השש דאורייתא: (מט) אחרונים ופשוט: (י) אחרונים:

